

Eksempelmateriale til et intensivt læringsforløb om retskrivning

Lærervejledning

Løbende evaluering og feedback

Feedbackens syv trin med dansk- og matematikfagligt eksempel

Førældresamarbejde

- Elevstyrede skole-hjem-samtaler
- Forældremøde om udviklende mindset
- Dialogkort om rammerne for skolernes førældresamarbejde

Intensive læringsforløb

- Eksempelmateriale til et intensivt læringsforløb om brøker
- Eksempelmateriale til et intensivt læringsforløb om retskrivning
- Procesredskab til planlægning af intensive læringsforløb

Elev-til-elev læring

- Elev-til-elev læring med opgaveeksempler fra prøven uden hjælpemidler
- Elev-til-elev læring om læsning, læsetræning og læselyst
- Elev-til-elev læring om skriftlig fremstilling
- Elev-til-elev læring om tekstforståelse
- Elev-til-elev læring om læsning, læsetræning og læselyst

Dato

December 2017

Udviklet for

Undervisningsministeriet

Udviklet af

Professionshøjskolen Metropol

VIA University College

Rambøll Management Consulting A/S

Metropol, VIA og Rambøll vil gerne takke følgende personer for deres bidrag til materialet:

- Ole Andersen, Kokkedal Skole
- Henrik Helbo Lund, Højvangskolen
- Martin Norgreen, Skolen på la Cours Vej
- Marie Zacher Sørensen, Skolen på Duevej
- Christina Fuglsang Madsen, Østerhåbskolen

De dele af materialet, der er udsnit af tidligere prøver, er udgivet af ministeriet og forfattet af den daværende siddende opgavekommission.

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	4
1.1	Hvad er et intensivt læringsforløb?	4
1.2	Baggrund for materialet	5
1.3	Tilrettelæggelse af indsatsen.....	6
1.4	Differentiering af materialet	8
1.5	Elevforudsætninger og evaluering	9
1.6	Præsentation af materialet	10
2	Litteratur	15
	DAG 0 – Opstart	16
	DAG 1 – Morfemer	17
	DAG 2 – Ord med -r	23
	DAG 3 – Fremmedord	28
	DAG 4 – Et eller to ord	33
	DAG 5 – Tegnsætning	38
	DAG X – Emne/tema	44

1 Indledning

I dette hæfte finder I beskrivelser af og materiale til et intensivt tilrettelagt læringsforløb for elever på folkeskolens ældste klassetrin. Materialet er et **eksempelmateriale**, der kan inspirere til, hvordan en intensiv indsats kan opbygges inden for faget dansk. Materialet indeholder således et oplæg til fem sessioner a to klokketimers varighed inden for området retskrivning, herunder dansk sprog og sprogbrug. Da der er tale om et eksemplermateriale, bør indsatsen videreudvikles, så den faktiske indsats får et væsentligt større omfang end de fem sessioner, der er beskrevet her. Til det formål er der til sidst i denne lærervejledning udarbejdet en planlægningskabelon, som I selv kan udfylde med emner og aktiviteter, der er særligt behov for. Desuden følger en vejledning i at tilpasse materialet til netop den elevgruppe, indsatsen er målrettet mod.

Det er centralt, at udvælgelsen til et intensivt læringsforløb sker ud fra en faglig samt social og personlig vurdering.

Materialet består af:

- En lærervejledning med forslag til dagens indhold.
- En elevmappe med arbejdsark til eleverne. Elevmappen kan med fordel printes og udleveres til hver enkelt elev inden forløbet.
- En kopimappe med kopiark, der skal klippes op eller hænges op i klassen.

1.1 Hvad er et intensivt læringsforløb?

Intensive læringsforløb kan antage forskellige former, tilrettelægges på forskellige måder og have vidt forskellig udstrækning. Det kan dreje sig om alt fra et kortere forløb i tilknytning til undervisningen til camps af flere ugers varighed.

I dette projekt arbejdes med en definition af et intensivt læringsforløb, som har følgende fire karakteristika:

- Et **tidsafgrænset** forløb.
- En **intensiv, fokuseret og stramt struktureret** indsats med fokus på læring og udvikling af kompetencer inden for et afgrænset område.
- Et forløb, som er målrettet **elever i skriftsproglige vanskeligheder**.
- Et forløb, som **bryder med den vante undervisning**.

Der er ikke tale om indsatser, der foregår i den eksisterende undervisningstid; forløbet skal tværtimod tilrettelægges, så det på en eller anden måde bryder med de vante rammer. Materialet lægger med andre ord op til at kunne indgå som et element i et turboforløb, men elementerne kan også tilpasses i en anden form for intensive læringsforløb som fx et kursusband eller et læse-/staveband i den understøttende undervisning.

1.2 Baggrund for materialet

Materialet er udarbejdet med baggrund i indhentede erfaringer fra tidligere projekter om intensive læringsforløb fra både Danmark og udlandet. Der tages blandt andet udgangspunkt i de samlede anbefalinger, som Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning giver i deres *Litteraturstudie om intensive læringsforløb* (Dyssegaard, et al., 2015).

Hvorfor intensive læringsforløb?

Et intensivt læringsforløb giver mulighed for at arbejde med en mindre gruppe af elever på det niveau, eleverne befinder sig på. Formålet er at give hver enkelt elev et fagligt boost, men det faglige kan ikke stå alene. Al forskning viser, at skriftsproglige vanskeligheder påvirker en elevs selvværd i negativ retning. De mange møder med for vanskelige opgaver i undervisningen fører til en generel følelse af utilstrækkelighed. I takt med at elevens forventninger til at mestre skriftsproglige opgaver daler, daler også motivationen for at arbejde med det faglige stof. Eleven risikerer nu at komme ind i en ond cirkel; af angst for nye nederlag prøver eleven at undgå aktiviteter, der rummer eksempelvis skrivning, og eleven er nu for alvor hægtet af undervisningen.

I et intensivt læringsforløb bør der derfor tænkes i både faglig og emotionel støtte. Målet er ikke kun at forbedre elevens faglige præstationer, men også at ændre elevens selvbillede, i dette tilfælde i forhold til retskrivning. Afsnittet om "Differentiering af materialet" uddyber, hvordan det kan gribes an.

Det faglige område

Det centrale stofområde er retskrivning, som i lighed med FP9-prøverne omhandler såvel grammatik som stavning. I FP9 Dansk Retsskrivning indgår også dansk sprog og sprogbrug.

Afhængigt af behovet hos de elever, som deltager i indsatsen, kan en udbygning af materialet sigte mod andre fælles mål inden for kompetenceområderne eller rettes mod de andre stofområder. Hvis en elev har store udfordringer inden for fx sprogforståelse, kan der være en pointe i at vælge at arbejde med dette område frem for grammatik og stavestrategier.

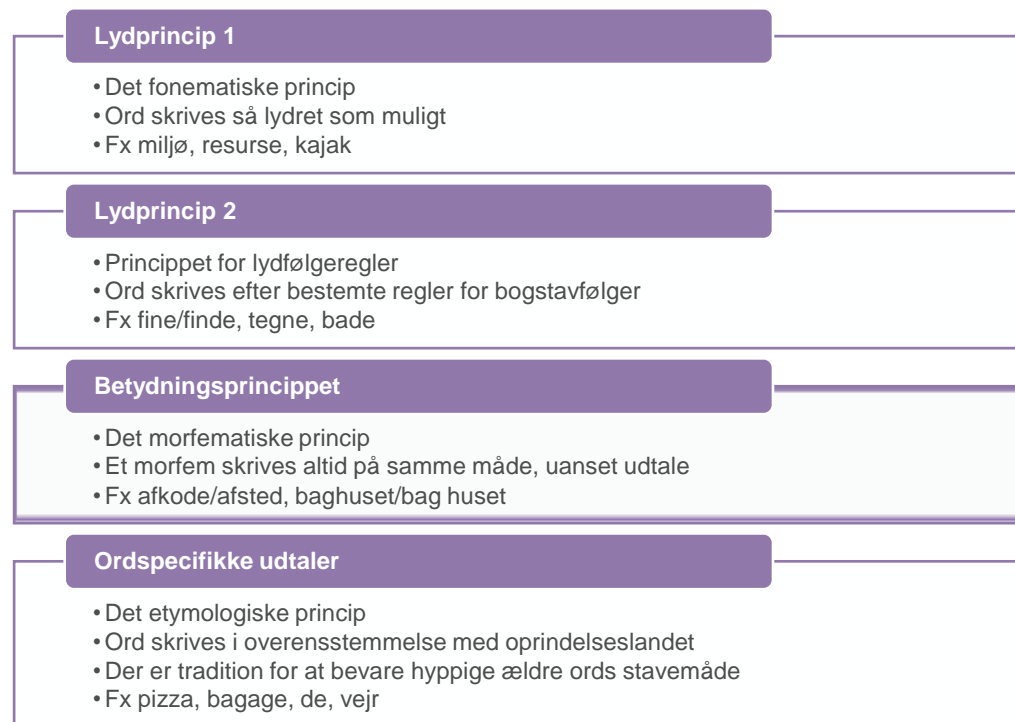
I tabellen herunder vises de helt konkrete områder af Fælles Mål, som redskabet tager udgangspunkt i. Det drejer sig om mål fra kompetenceområdet Læsning og kompetenceområdet Fremstilling, Fælles Mål 7.-9. klasse.

Afkodning		Korrektur 	
Eleven kan læse komplekse danske og lånte ord hurtigt og sikkert	Eleven har vidne om morfemer i låneord	Eleven kan registrere og korrigere egne og andres fejl	Eleven har viden om sproglig korrekthed
Eleven kan læse komplekse tekster hurtigt og sikkert	Eleven har viden om stavemåde og betydning af ord i andre tekster	Eleven kan fremstille tekster med korrekt grammatik og layout	Eleven har viden om korrekt grammatik, stavning, tegnsætning og layout

Derudover arbejder materialet selvfølgelig med det opmærksomhedspunkt, der i Fælles Mål er formuleret i forhold til fremstilling/korrektur. Opmærksomhedspunktet lyder, som følger:

Eleven kan foretage basal korrektur på sprog, stavning, tegnsætning og layout.

Det vil i sagens natur være umuligt at lære alt om sprog, stavning og tegnsætning på i alt 10 timer, som dette redskab strækker sig over. Dansk retskrivning er svært at lære, da der er stor afstand mellem det talte og det skrevne sprog. Dansk ortografi er med andre ord ikke særlig lydret og bygger på i alt fire principper. Det er ikke altid til at vide på dansk, hvilket princip man skal tilrette sin stavning efter. Her er de fire principper:

Modellen er lavet frit efter Elbro, 2014, s. 74.

1.3 Tilrettelæggelse af indsatsen

Det er afgørende for effekten af den intensive indsats, at den tilrettelægges, så der er en naturlig sammenhæng med elevernes øvrige skoledag. Det er derfor centralt, at der før og efter samarbejdes med elevens øvrige lærere, og at der sker en overlevering, når eleven skal tilbage i klassen, så det lærte stof i det intensive forløb sættes i relevant skriftlig kontekst i det daglige skriftlige arbejde med elevens egne tekster. Både eleven selv og underviseren på det intensive læringsforløb må videreformidle, hvad der er arbejdet med. I det følgende gives en række anbefalinger til, hvordan selve indsatsen kan tilrettelægges.

Deltagende elever

Dette materiale er tiltænkt elever i vanskeligheder inden for området retskrivning. Det drejer sig om elever, der har risiko for at klare sig dårligt i FP9 Retsskrivning, og som vurderes at kunne have gavn af et intensivt forløb. Elever, hvis årsager til skriftsproglige vanskeligheder fx kan relateres til manglende motivation, lavt fagligt selvværd, højt fravær, mange skole- eller lærerskift eller lignende, kan have særligt udbytte af et intensivt læringsforløb og er derfor en oplagt målgruppe. Det er centralt, at elevens vanskeligheder afdækkes inden forløbet og gennem samtale med forældre og elev.

Udvælgelse af elever

Udvælgelsen skal ske gennem nøje afdækning af elevens:

- **Fagfaglige profil:** Fagfaglige test, fx diktater, nationale test, terminsprøver osv.
Formålet er at få indblik i de faglige områder, som eleven har vanskeligheder i, og hvor omfattende disse er – samt danne grundlag for en vurdering af, hvilket staveudviklingstrin eleven befinder sig på, og hvordan det faglige stof bør prioriteres.
- **Personlige og sociale profil:** Samtaler med eleven, fx i opstartssamtalen.
Formålet er at få indblik i elevens vanskeligheder, fx elevens motivation, trivsel, selvtillid mv.
- **Udviklingsprofil:** Samtale med forældre og elev.
Formålet er at få en samtale om elevens deltagelse i læringsforløbet og et indblik i elevens hidtidige skolegang og historik omkring skriftsproglig udvikling gennem en tredje part. Desuden skal samtalen give indblik i elevens generelle trivsel i og uden for skolen, som kan have indflydelse på elevens deltagelse i det intensive læringsforløb.

Det intensive læringsforløb giver mulighed for at løfte elevens faglige niveau samt styrke elevens motivation og selvtillid gennem undervisningsaktiviteterne. Det er derfor centralt, at eleven løbende opnår fx personlige succeser og oplevelsen af mestring. Det kan altså også være meningsfuldt at lade eleven deltage i det intensive forløb, hvis eleven mangler motivation og faglig selvtillid i faget. Der er således tale om elever, som vurderes at kunne have glæde af et koncentreret fagligt input og et miljøskift fra almenundervisningen og det store klassefællesskab.

Materialet forudsætter, at eleven magter det grundlæggende fonematiske princip i sin retskrivning og til dels behersker de vigtigste lydfølgeregler, fx vokaltapperne. Redskabet omfatter undervisning i betydningsprincippet, men hvis eleven skal kunne profitere af en enkelt dag med fokus på morfemer, skal eleven på forhånd have et vist kendskab til morfologi. Hvis elevens skriftsproglige vanskeligheder rækker ud over det netop beskrevne, bør eleven tilbydes et længere intensivt forløb, der tillader mere tid til gentagelser og fordybelse inden for de helt basale skriftsproglige principper.

Det anbefales, at eleverne tilbydes deltagelse i det intensive læringsforløb, fx af deres dansklærer, og at de deltagende elever tager imod forløbet i samråd med deres forældre. Det er ønskværdigt, at der er en høj grad af frivillighed for eleverne, da forskning viser, at frivillig deltagelse har betydning for graden af motivation for forløbet.

Deltagere – dansklærere

Undervisningen kan med fordel varetages af en anden dansklærer end elevens vante lærer, da dette skift kan medføre mulighed for, at eleven kan opleve sig selv i en ny positiv relation.

Samtidig er det vigtigt, at der findes en balance mellem det gode miljøskift og relationen tilbage til den ordinære undervisning, således at overgangen mellem de to bliver så ukompliceret som muligt for eleven, og at eleven kan støttes i at anvende det lærte i den daglige undervisning. Det anbefales derfor, at der skabes mulighed for en vis overlevering mellem elevens dansklærer og den dansklærer, der varetager undervisningen. Eleven kan med fordel selv deltage i denne overlevering, så han/hun får en oplevelse af at være med til at indgå aftaler om, hvordan det nye kan huskes og anvendes i undervisningen.

Den anbefalede normering hedder 1:5, en dansklærer til fem elever.

Tid og sted

Det anbefales, at indsatsen tilrettelægges, så der sker et miljøskift for eleven. Det vil sige, at forløbet bør finde sted uden for skoledagen og i hvert fald uden for den almindelige undervisning. Der er udviklet materiale til 5 x 2 timer inden for stofområdet retskrivning.

Det anbefales, at et intensivt læringsforløb varer 35 timer. Som nævnt, bør forløbet derfor udbygges og udvikles over en længere tidsperiode, end det her udarbejdede materiale lægger op til. Og det kan være en fordel at gentage udvalgte øvelser for at konsolidere læringen. Desuden bør indsatsen have særligt fokus på netop de stofområder, hvor eleven er i vanskeligheder. Da genkendelighed i rammerne er et centralt element i de intensive læringsforløb, anbefales det, at I, i jeres egne tilføjelser til materialet, tænker i samme struktur som det præsenterede forløb, eller at I udformer en struktur, som kan gennemføres systematisk gennem hele forløbet.

Dette redskab indeholder et tæt pakket program på to klokketimer hver dag. Der er ikke i skemaet indsats pauser, da det afhænger af skolens normale frikvarterer. Husk derfor selv at indsætte pauser.

Desuden anbefales det, at forløbet gennemføres i et fast lokale, hvor elevernes materialer ligger klar og kan gemmes fra gang til gang, og huskeregler hænges op. I lokalet kan der med fordel hænge underbyggende eksempler og illustrationer, fx en planche med huskeregler, morfemregler, en oversigt over ordklasser og andre oversigter, se kopiark 3-9.

1.4 Differentiering af materialet

Det er af afgørende betydning for det intensive forløb, at det tilpasses de konkrete elever, der deltager i det. Tilpasningen gælder ikke kun det faglige niveau, som i dette tilfælde udgøres af elevens kompetencer inden for retskrivning, men også elevens sproglige, psykologiske og kognitive forhold.

Overvejelser i forhold til sproglige forhold

Ud over at have vanskeligheder i retskrivning kan eleven i sin skriftlige fremstilling bremses af et begrænset ordforråd på dansk; det kan eksempelvis være tilfældet for nogle af de flersprogede elever. I materialet lægges der op til, at der ikke kun samtales om ords stavemåde og grammatiske regler, men også om ords betydning og grammatikkens funktion i sproget. En af de fem dage arbejdes der med morfemer, som ikke kun kan styrke elevens stavekompetencer, men som også kan hjælpe eleven til bedre at forstå eksempelvis sammensatte og afledte ord. Generelt er det vigtigt, at læreren hele tiden sikrer sig, at eleven forstår betydningen af de ord, sætninger og tekster, der arbejdes med, og at læreren justerer sit fokus på betydningsdelen alt efter sammensætningen af elever.

Overvejelser i forhold til psykologiske forhold

Som tidligere nævnt, er der forskningsmæssigt belæg for, at skriftsproglige vanskeligheder har både emotionelle og sociale følger. Arbejdet med at forbedre elevens faglige kompetencer, som også i sig selv kan øge elevens motivation, kan derfor ikke stå alene. I det følgende gennemgås derfor en række andre forhold, der spiller en rolle i forhold til elevens motivation:

- Frivillighed. Jo større grad af frivillighed i forhold til deltagelse, jo større chance for reelt engagement i indsatsen.
- Miljøskifte og variation. Det at skifte lokale og lærer kan i sig selv øge motivationen. Det samme kan den nye elevsammensætning; eleven er nu en del af en meget mindre gruppe, og eleven sidder sammen med andre elever, der også oplever vanskeligheder med skriftsproget. Variationen kommer også med den anderledes strukturering af undervisningen og det daglige brainbreak, hvor eleven skal arbejde med det faglige på andre måder.
- At sætte ord på vanskeligheder. Hver dag bliver eleven bedt om at færdiggøre en sætning, der handler om, hvordan det opleves at have svært ved skriftsproget. Mange elever bruger meget energi på at dække over deres vanskeligheder, og det kan være en befrielse af få vanskelighederne ud i det åbne i en tryk og

lukket kreds. Det er imidlertid vigtigt, at eleven ikke må opleve aktiviteten som grænseoverskridende – man skal med andre ord ikke presses til at sige noget meget personligt. I skal generelt være opmærksomme på, hvordan skriftsproglige kompetencer omtales. Elevers opfattelse af, at man enten er god eller dårlig, og at det ligger uden for egen formåen at ændre på det, skal imødegås med italesættelse af, hvad han/hun selv kan gøre for at blive bedre.

Overvejelser i forhold til kognitive forhold

Materialet tager højde for, at en del elever ud over de skriftsproglige vanskeligheder har kognitive udfordringer som fx problemer med arbejdshukommelsen. De fem dage følger en helt fast struktur, så hver enkelt elev kan bruge den mentale energi på det faglige indhold og ikke på uforudsigelighed i aktiviteter og forløb. De vigtigste pointer gentages løbende, og der er udarbejdet stavehuskeregler, som hænges op i lokalet. Desuden er der hver dag lagt et repetitionsbånd ind, hvor der bliver fulgt op på sidste undervisningssession.

Afhængigt af elevsammensætningen må I gøre mere eller mindre ud af gennemgangen af dagens program, evt. via visualisering af arbejdsgangen i de enkelte aktiviteter, opgaveinstruktioner og gentagelser af allerede gennemgået stof.

1.5 Elevforudsætninger og evaluering

Dag 0: Forud for indsatsen bør der gennemføres en staveprøve og en opstartssamtale, hvor læreren på tomandshånd med eleven får en snak om elevens forudsætninger, motivation for forløbet mv. Samtalen har som formål at give jer som lærere et indblik i elevens tro på egen skriftsproglige formåen og en indsigt i, hvordan eleven oplever eventuelle stavevanskeligheder. Ofte vil stavevanskeligheder, som nævnt, hæmme eleven i sin skriftlige fremstilling. Staveprøven, som findes i kopiark 2, tages, og umiddelbart efter samtalen der med eleven om, hvor han/hun er i sin staveudvikling. På denne måde kan I vurdere, om dette redskab passer til eleven, tilpasse indsatsen og målrette den til den enkelte elev. Opstartssamtalens formål er også at opbygge en begyndende relation mellem jer og eleven, inden det intensive læringsforløb påbegyndes.

Staveprøven indeholder elementer fra de fem staveudviklingsfaser, se model herunder, og dette redskab skulle især resultere i fremgang i de to sidste faser. Hvis eleven fra start har store vanskeligheder inden for samtlige områder, må I overveje, om undervisningen skal starte et helt andet sted i staveudviklingen; fx med lydfølgeregler (fase 3) eller endog i fase 2 (lydret stavning). Til dette findes der mange materialer på markedet. Indeværende redskab indeholder få opgaver til trin 3, og primært opgaver til trin 4 og 5. Det er vigtigt, at eleven via staveprøven får en oplevelse af progression gennem det intensive læringsforløb, da det er med til at styrke elevens oplevelse af, at egen indsats har betydning for det faglige udbytte

Der afsluttes med en samtale mellem jer og eleven, der kan munde ud i en evaluering af, hvor eleven er i sin staveudvikling. I samtalen sættes der ring om de elementer, som eleven allerede kan, i nedenstående model over staveudviklingsfaser. Denne evaluering kan foregå hver dag i *Tjek ud* i forløbet, men især dag 5, hvor staveprøven tages igen. På dag 1 får eleven modellen udleveret, kopiark 3.

Modellen indeholder fem faser:

- 1. fase:** Begyndende skriftsproglig bevidsthed. I denne fase er eleven klar over, at ord opdeles i lyde, som skal omsættes til bogstaver, når der skrives. Eleven ved, at der til hver lyd er et bogstav, og at ord kan opdeles i stavelser.
- 2. fase:** Lydret stavning. En elev, der magter denne fase, skriver lydret, dvs. eventuelle stavefejl er lydbevarende. Det vil sige, alle lyde er repræsenteret ved en standard eller betinget udtale, og ingen lyde er udeladt. Derudover behersker eleven at stave til de mest almindelige ikke-lydrette ord (de 120 ord).
- 3. fase:** Lydfølgeregler. I denne fase lærer eleven de betingede lydfølger, nemlig at ordet ikke skal skrives lydret, når bogstaver optræder i en bestemt rækkefølge. Dette kalder man også for stavemønstre. Når eleven magter denne fase, kan han/hun fx skrive ord med stumme bogstaver, ord med dobbelt konsonant og ord med glidevokaler korrekt.

4. fase: Morfemer. Her lærer eleven om sammensatte ord, forstavelser, afledningsendelser og bøjningsendelser. I denne fase bliver eleven opmærksom på genkendelige morfemer i ord og ved, hvordan de skrives. Når eleven har forstået, hvordan man danner ord på dansk, og kan genkalde morfemerne i sin skrivning, magter han/hun denne fase. I FP9 Retsskrivning prøves eleven i, om han/hun magter denne fase.

5. fase: Beherskelse. Denne fase er absolut den sværeste, og ofte må der for de fleste danskere en ordbog til for at kunne stave helt korrekt. Her drejer det sig om fx at lære om fremmedords stavemønstre og om sær- og sammenskrivninger. I FP9 Retsskrivning prøves eleven i, om han/hun magter denne fase.

Staveudviklingsfaser - Hvad kan jeg?

Fase 5 BEHERSKELSE

-tion/sion -ment nutids-r ét eller to ord - er som afledning
-ence/ance nogle/nogen yndling/ynghing vist/vidst
ligge/lægge synes/syntes

Fase 4 MORFEMER

Navneords bøjning Udsagnsord bøjning Tillægsords bøjning
Forstavelser Afledningsendelser Bindebogstaver

Fase 3 LYDFØLGEREGLER

Stumme bogstaver d, v, g hv-ord Dobbelt konsonant
Vokaltrappe a æ-e-i ø-y å-o-u

Fase 2 LYDRET STAVNING

En vokal i hver stavelse Korrekte vokaler Korrekt konsonanter
Alle lyde med Lyde i korrekt rækkefølge Hyppige ord

Fase 1 BEGYNDENDE SKRIFSPROGLIG BEVISTHED

Fra lyd til bogstaver Deling af ord i stavelser

1.6 Præsentation af materialet

I det følgende præsenteres det konkrete materiale. Materialet indeholder stof til fem dage a 120 minutter samt en opstartssession. Hver session er bygget op af de samme otte blokke. En genkendelig og fast struktur skaber tryghed og overskud til at lære. Det er derfor vigtigt, at strukturen følges, også i de supplerende sessioner, som I selv udarbejder. I udformningen af materialet er der tænkt en rød tråd mellem blokkene, således at *Dagens forvekslingsord* kort præsenterer ofte forekommende forvekslinger. Derefter repeteres staverådet fra forrige session i *Repetition*, da det kan være svært at huske alle stave-regler. *Dagens stave-råd* introducerer en eller flere stave-regler, og der arbejdes konkret med reglerne. Reglerne udfoldes gennem både læsning af tekster og tekster, eleven skal skrive, i *Ord i kontekst*. Til sidst trænes færdighed og forståelse af reglen i *Stav dig god*. Midt i findes et *Brainbreak*, der ofte vil indeholde elementer fra dagens

program, mens *Tjek ind* og *Tjek ud* har fokus på de personlige kompetencer i relation til skriftsproget. Hvis indsatsen udføres forskelligt fra det her foreslåede, anbefales det, at man har disse sammenhænge for øje.

Tidsforbruget til de enkelte blokke må betragtes som et estimat, der kan variere, afhængigt af behovet hos de pågældende elever, der skal deltage. Det er derfor vigtigt, at I er bevidste om, hvilke dele der bedst understøtter udviklingen hos jeres elever, og at I så bruger tid på det.

Opgaverne i elevhæftet løses individuelt eller i makkerpar, og I støtter og hjælper undervejs i processen efter behov; der er derfor ikke sat særskilt tid af til feedback. Løbende respons har bedre effekt, og det er der netop mulighed for, fordi I sidder med få elever.

	Dag 1 Morfemer	Dag 2 Ord med -r	Dag 3 Fremmedord	Dag 4 Sammensatte ord	Dag 5 Tegnsætning
Tjek ind (5 min.)					
Dagens for- vekslingsord (15 min.)	Yndling/yingling	Nogen/nogle	Ligge/lægge	Synes/syntes	Vist/vidst
Repetition (10 min.)	Intro til stavning Staveprøve	Repetition af dag 1	Repetition af dag 1 og 2	Repetition af dag 2 og 3	Repetition af dag 3 og 4
Dagens staveråd (30 min.)	Morfemer FP9 Retsskrivning (Ret en tekst)	Nutids -r Flertals -r FP9 Retsskrivning (Rigtig form)	Ord med -tion/sion Ord med -ment Ord med -ance/- ence FP9 Retsskrivning (Første del)	Hyppige småord Fokus på betyd- ning, tryk og bøj- ning FP9 Retsskrivning (Et eller flere ord)	Komma FP9 Retsskrivning (Komma)
Brainbreak (15 min.)	Ordklasseleg	Quiz & Byt	Hentediktat	Gå udenfor	Odd one out
Ord i kontekst (25 min.)	Ord fra fagbøger	Skærmens lys	Hawaii	Plastik	Det grove sprog
Stav dig god (15 min.)	Danskportaler FP9 Retsskrivning (Ret en tekst)	Danskportaler FP9 Retsskrivning (Rigtig form)	Danskportaler FP9 Retsskrivning (Første del)	Danskportaler FP9 Retsskrivning (Et eller flere ord)	Staveprøve Feedback på staveprøve
Tjek ud (5 min.)					

Tjek ind

5 minutter i begyndelsen af sessionen. Ved *Tjek ind* møder eleverne op i lokalet og indstiller sig på, at nu er det retskrivning, der er i spil. Det vil bl.a. ske gennem fuldførelsen af en sætning, der hver gang indledes af læreren. Dagens program præsenteres, evt. på tavlen.

Dagens forvekslingsord

Hver dag er der to ord, der sættes op over for hinanden. De er udvalgt, fordi det er ord, der ofte forveksles og dukker op i FP9, og som mange elever er i tvivl om. Ordernes semantik og grammatik gennemgås, og eleverne får forskellige øvelser, hvor de både skal indsætte ordene i en eksisterende kontekst, og hvor de selv skal bruge ordene. Ordene findes som kort på kopisiderne bagerst i lærervejledningen.

Didaktisk overvejelse

Arbejdet med retskrivning kan gribes an på flere måder. Traditionelt taler man om en formel tilgang, hvor man træner retskrivning isoleret fra en autentisk kontekst, og en funktionel tilgang, hvor man har fokus på funktion mere end form, og hvor man stræber efter at lade eleverne arbejde med retskrivning i meningsfulde kontekster. Materialet kombinerer det formelle og det funktionelle. På forhånd er der udvalgt netop de områder af retskrivningen, eleverne erfaringsmæssigt har flest vanskeligheder ved i FP9 Retskrivning, og der tages ikke udgangspunkt i elevernes egne tekster. Eleverne skal imidlertid også møde de udvalgte ord i autentiske tekster, som enten skal læses eller fremstilles. Her er tilgangen funktionel.

Repetition

Redskabet har et dagligt repetitionsbånd, da forskning viser, at repetition ikke mindst for de udfordrede elever er grundlaget for læring. Der er udarbejdet opgaver i elevbogen til repetition.

Dag 1 er dog anderledes, da eleverne her skal introduceres til stavning. Læreren skal her lede en samtale med eleverne omkring spørgsmålet: "Hvorfor er det vigtigt at lære at stave?" (begrundelser kunne lyde: "Det er svært at læse og forstå tekster med mange stavfejl" og "sikker stavning får en til at fremstå kompetent og professionel"). Samtalen skal munde ud i, at de enkelte elever fortæller, hvad de synes, der er svært ved stavning.

Dagens staveråd

Dagens staveråd er den første større blok. Her afsættes tid til grundigt at forstå reglerne og kunne omsætte dem, når der skal staves ord. Arbejdet veksler mellem lærerstyrede pointer og opgaver, der kan løses individuelt eller i makkerpar, og som leder mod en dybere forståelse af stavereglen. Dagens staveråd sættes på en planche, efterhånden som de gennemgås. Se kopiark 4.

Hver dag kan der, hvis tiden tillader, indgå en opgavetype fra FP9 Retsskrivning med fokus på særlige opmærksomhedspunkter. I *Stav dig god* kan der arbejdes videre med denne opgavetype.

Didaktisk overvejelse

Redskabet går deduktivt til værks, idet læreren lægger ud med at præsentere bestemte regler, som senere trænes i meningsfulde kontekster. Når det er sagt, er det vigtigt, at læreren spørger ind til begrundelser for elevernes svar og interesserer sig for deres egne ræsonnementer, som ofte kan være fornuftige på trods af et forkert resultat.

Brainbreak

Midt i sessionen er der indlagt en kortere bevægelsesaktivitet, som samtidig har et fagligt indhold. Dette indhold relaterer sig til det øvrige faglige indhold i sessionen. Her vil der være forskellige lege- og spilprægede aktiviteter. Bemærk, at der naturligvis bør holdes flere pauser ved behov.

Ord i kontekst

I *Ord i kontekst* arbejder eleverne med sætninger og hele tekster. Opgaverne skal træne eleverne i at overføre viden fra de mere formelle opgaver til anvendelse i autentiske kontekster. Eleverne skal møde tekster med et mere kompliceret ordvalg, og de skal opfordres til at tage flere ord ind i deres aktive ordforråd. Når de selv skal skrive tekster, er det vigtigt, at de ikke fravælger ord pga. deres sværhedsgrad, fx en fremmedartet stavemåde. De træner deres læsning af svære ord og overfører dem måske til deres egen skriftlige fremstilling.

Didaktisk overvejelse

Det er vigtigt, at eleverne bevidstgøres om de specifikke opmærksomhedspunkter og deres egne strategier i relation til dem. I denne blok skal der samtales om, hvorfor ord staves, som de gør. Det kan skyldes ordets etymologiske eller historiske oprindelse, det morfematiske princip eller måske det fonematiske princip. Det er vigtigt at italesætte begrundelserne for ordenes stavemåde for eleverne, så de faktisk forstår de grundlæggende principper for dansk retskrivning. Jævnfør de fire principper for retskrivning i afsnit 1.2.

Stav dig god

Her handler det om at træne dagens staveråd på det niveau, den enkelte elev er på. De skal med hjælp fra læreren finde den bedst egnede danskportal, hvor der trænes grammatik og stavning.

Derudover kan der indgå udvalgte opgaver fra FP9 Retsskrivning, der omhandler dagens staveråd. Opgaven fortsættes evt. fra *Dagens staveråd*. Hvis to elever er på samme niveau, kan de med fordel arbejde sammen. Læreren kan enten vælge de relevante dele fra de ældre papirbaserede opgaver som kan tilgås fra materialeplatformen.

Didaktisk overvejelse

Eleverne har ofte oplevet at sidde med for svære opgaver, så det er vigtigt, at de nu får mulighed for at træne på det niveau, de faktisk er på i deres staveudvikling. Det handler om, at de skal have nogle succesoplevelser, hvor de føler, at de mestrer dagens staveudfordring. Hertil er de digitale portaler anvendelige, da man kan arbejde på eget niveau og i eget tempo samt få øjeblikkelig feedback.

Tjek ud

Sessionen slutter med *Tjek ud*, hvor eleverne i fællesskab afrunder dagen. *Tjek ud* indeholder både en lærerstyret opsummering af dagens faglige indhold ud fra et lærerspørgsmål og en selvevaluering, hvor de ser på dagens fokusområde på modellen over staveudviklingsfaserne, kopiark 3.

Blokkene kan byttes rundt, gøres længere eller udskiftes. Det er dog centralt, at der er mange skift i en intensiv indsats, samt at de strukturer, der vælges for den planlagte indsats, fastholdes. Det anbefales dog, at særligt blokken *Dagens staveråd* bibeholdes, da eleven her får helt konkrete råd til det videre arbejde tilbage i klassen. Desuden bør der være en fast ramme for dagen, så der opbygges nogle rutiner i forbindelse med opstart og afrunding af dagen.

2 Litteratur

Borregaard, Grete Wiemann (2008): *Stavning i grundskolen – hvad gør vi?* Dansk lærerforenings Forlag.

Dyssegaard, C.B., Bondebjerg, A., Sommersel, H.B. & Vestergaard, S. (2015) *Litteraturstudie om intensive læringsforløb*. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet.

Elbro, Carsten (2014): *Læsning og læseundervisning*. 3. udgave, Hans Reitzels Forlag.

Epinion (2016) *Erfaringsopsamling om intensive læringsforløb*, hovedrapport Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.

Hansen, Erik (1981): 'Principper og kræfter der påvirker ortografien' i *Skrift, stavning og retstavning*. Hans Reitzels Forlag.

Juul, Holger (2004): *Staveproblemer i dansk*. Læsepædagogen nr. 3, 2004. Landsforeningen af Læsepædagoger.

Ziegler, Mette (1993): *Staveudvikling og procesorienteret staveundervisning*. Danmarks Pædagogiske Institut.

DAG 0 – Opstart

Mål for undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • At få indblik i elevens faglige forudsætninger. • At få indblik i elevens motivation for at deltage i det intensive læringsforløb.

Tidsplan – forslag	
10 min.	Opstartssamtale
20 min.	Staveprøve
15 min.	Evalueringsamtale

Titel	Materialer	Varighed
Opstart	Kopiark 2 – Staveprøve Kopiark 3 – Model over staveudviklingsfaser	45 min.

Om opgaven
<p>Opstartssamtale med følgende spørgsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvor svært/let synes du, det er at stave? • Hvorfor vil du gerne blive bedre til at stave? • Hvad synes du er særligt svært ved at stave? • Når du skriver en tekst, fravælger du af og til ord, fordi du ikke ved, hvordan de staves? <p>Staveprøven (kopiark 2) dikteres, og der ydes ingen hjælp. Derefter samtaler I med eleven om resultatet, og om eleven har forudsætningerne for at deltage i dette forløb. Hvis ikke, må I samtale om, hvilke staveelementer der i stedet må trænes, fx om der bør startes med lydprincip 1 for enkeltlyde og lydrette ord eller lydprincip 2 for lydfølgeregler (fase 2 og 3).</p> <p>Modellen over staveudviklingsfaserne (kopiark 3) vises, men udleveres ikke før dag 1.</p>

DAG 1 – Morfemer

Mål for undervisningen

- Jeg kan genkende morfemer i ord.
- Jeg har viden om rod-morfemer, forstavelser, afledningsendelser og bøjning.
- Jeg kan anvende min viden om morfemer, når jeg skal stave ord.
- Jeg har en strategi til at stave længere sammensatte ord.

Tidsplan

5 min.	Tjek ind
15 min.	Dagens forvekslingsord – yndling/yingling
10 min.	Intro til stavning
30 min.	Dagens staveråd – morfemer
15 min.	Brainbreak – ordklasseleg
25 min.	Ord i kontekst – ord fra fagbøger
15 min.	Stav dig god
5 min.	Tjek ud

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ind		5 min.

Om opgaven

Når holdet mødes, hilser alle eleverne på hinanden. For at starte dagen godt er det vigtigt, at eleverne føler sig set og hørt. Derfor kan læreren indlede dagen med en runde, hvor eleverne skal færdiggøre en sætning. Hver dag påbegynder læreren en ny sætning.

Dagens sætningsindleder: **Jeg er glad for at komme på dette hold, fordi**

Herefter præsenteres dagens program.

Titel	Materialer	Varighed
Dagens forvekslingsord <i>Yndling/ynghing</i>	Elevark 1.1 – Forvekslingsord Kopiark 5 – Forvekslingsord	15 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med opgaven er, at eleverne skal blive opmærksomme på en hyppigt forekommende forveksling, der i dette tilfælde skyldes manglende viden om ordets rod morfemer.</p> <p>Skriv ordene yndling og ynghing på tavlen.</p> <p>Spørg eleverne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad betyder ordene? • Hvordan udtales ordene? Er der forskel på ordenes udtale? <p>Forklar følgende:</p> <p>Yndling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betydning: Yndling kommer af ordet at ynde og betyder noget, som man er meget glad for og foretrækker frem for noget andet. Noget, der er dejligt. Et synonym er favorit. • Udtale: Der burde kun være en n-lyd midt i ordet. • Sammensættes med s, fx yndlingsret. • Husk d i yndling som i dejligt. <p>Ynghing</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betydning: Ynghing kommer af ordet ung og betyder en ung person, fx inden for en sportsgren. • Udtale: Der burde være en ng-lyd midt i ordet. • Sammensættes med e, fx ynghingespiller. • Husk g i ynghing som i ung. <p>Lad eleverne arbejde to og to med elevark 1.1 – Forvekslingsord.</p> <p>Og til sidst sættes de to forvekslingsord fra kopiark 4 op på væggen eller en opslagstavle.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Repetition <i>Intro til stavning</i>	Kopiark 3 – Model over stoveudviklingsfaser	10 min.
Om opgaven		
<p>Her samtales der om, hvorfor det er godt at lære at stave.</p> <p>Læreren lægger op til en samtale om stavning ved fx at stille følgende spørgsmål:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hvorfor er det vigtigt at lære at stave? Hvis en elev foreslår, at det er for at få højere karakter i FP9 Retskrivning, tages det seriøst, og der spørges videre ind til dette. 2. Hvorfor har politikerne valgt, at I skal prøves i retskrivning? 3. Hvad betyder det for dig som voksen at kunne stave korrekt? 4. Vil en sikker stavning nu gøre din hverdag lettere? <p>Begrundelser som, "det er svært at læse og forstå tekster med mange stavfejl" og "sikker stavning får en til at fremstå kompetent og professionel", skulle gerne indgå i samtalen.</p> <p>Samtalen skal munde ud i, at de enkelte elever fortæller, hvad de synes, der er svært ved stavning.</p> <p>Modellen over stoveudviklingsfaser (kopiark 3) hænges op på væggen i stor størrelse og udleveres i A4-format til hver elev. Eleverne sætter en ring rundt om de elementer, de mener at beherske (måske husker de samtalen fra dag 0). Der samtales om, hvorfor det er svært at stave på dansk, og hvad der skal arbejdes med i dette intensive læringsforløb.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Dagens staveråd <i>Morfemer</i>	Kopiark 4 – Dagens staveråd Elevark 1.2 – Morfemer Kopiark 6 – Morfemregler Opgave fra FP9 Retskrivning: Ret en tekst	30 min.
Om opgaven		

Formålet med dagens staveråd er at genopfriske og forbedre forståelsen af begrebet morfemer. Eleverne skal lære, at ord dannes ved hjælp af forskellige morfemer, der alle er betydningsbærende. Først skal de finde rod morfemet, der er kernen i ordet, og derefter de øvrige rod morfemer, hvis ordet er sammensat. Der er fokus på hyppige forstavelser og hyppige afledningsendelser.

Sæt dagens staveråd på planchen (kopiark 4).

Dagens staveråd: **Lyt grundigt til ordet og find kernen. Gentag ordet langsomt for dig selv og opdel ordet i enten morfemer eller stavelser.**

Læreren introducerer begreberne **rod morfem** og **kerne** på følgende måde:

- Skriv ordet *jordomrejser* på tavlen. Spørg eleverne: Hvad betyder ordet? (svar: Det er en *rejse*, der foretages rundt om jorden. Ordet er i flertal). Fortæl, at der er tre rod morfemer *jord – om – rejse*, hvor kernen i ordet er *rejse*. Fortæl eleverne, at det sidste rod morfem altid er kernen i ordet på dansk.
- Fortæl eleverne, at bøjninger også betyder noget, fx om der er tale om en eller flere, eller fx om det foregår nu (nutid) eller førhen (datid).
- Fortæl også eleverne, at nogle rod morfemer må bindes sammen ved hjælp af bindebogstaver, fx *skibsmast, stoleben*.
- Lav eleverne to og to løse første del af elevark 1.2.

Læreren introducerer nu begreberne **forstavelse (præfiks)** og **afledningsendelse (suffiks)** på følgende måde:

- Skriv ordet *behandling* på tavlen. Spørg eleverne: Hvad er kernen i ordet? (svar: *handl*). Hvad er be-? Kender I andre forstavelser? Hvad er -ing? Kender I andre afledningsendelser?
- Hæng kopiark 6 - Morfemregler op i klassen.

Dikter derefter følgende sætninger, mens eleverne udfylder anden del af elevark 1.2. Tal ved hvert ord om dagens staveråd, og lad eleverne på skift sige kernen, gentage ordet langsomt og beslutte, om det er bedst at opdele i stavelser eller morfemer:

1. Efter valget var landet spændt på, hvem der nu havde **regeringsmagten**.
2. Det var en meget lang **bestillingsliste**, deres far fik med sig i byen.
3. Langs kysterne havde befolkningen travlt på grund af **stormrisiko**.
4. I Rom er **luftforureningen** høj på denne årstid.
5. Fodboldspillerne opførte sig meget **professionelt**.
6. Grøntsagerne er helt grønne på grund af **genmanipulation**.

Uddel en opgave fra FP9 Ret en tekst, og lad eleverne to og to langsomt læse teksten igennem for at finde fejl. De behøver ikke nå det hele, da de kan fortsætte opgaven lidt senere i *Stav dig god*.

Titel	Materialer	Varighed
Brainbreak <i>Ordklasseleg</i>	Kopiark 10 – Ordklasseleg Tre skilte med navneord (substantiver) , udsagnsord (verber) og tillægsord (adjektiver)	15 min.
Om opgaven		

Kopiark 10 klippes op, og i ét hjørne sættes et skilt op med **substantiver (navneord)**, i et andet hjørne **verber (udsagnsord)** og i et tredje hjørne **adjektiver (tillægsord)**. Hver elev trækker et kort med et ord og finder hen til det rigtige hjørne af klassen. Når alle har fundet et hjørne: lad eleverne mime deres ord – de andre elever gætter, hvad ordet er.
Hvis der er få elever på holdet, kan de nå at trække flere kort.

Titel	Materialer	Varighed
Ord i kontekst <i>Ord fra fagbøger</i>	Elevark 1.3 – Ord fra fagbøger Biologi- eller historiebøger fra klassen	25 min.
Om opgaven		
<p>Her skal der arbejdes med morfemer i kontekst. Først samtales der igen om kopiark 6 - Morfemregler. Find derefter sammen på ord med de forskellige typer morfemer. Tal om ordenes betydning.</p> <p>Lad derefter elever udfylde elevark 1.3 – Ord fra fagbøger, hvor de selv skal finde eksempler på ord, der er sammensat og ord med forstavelser og afledningsendelser i en af deres fagbøger, fx deres biologibog eller deres historiebog.</p> <p>Lad eleverne til sidst skrive en kort fortælling, hvor der skal indgå ord med forstavelserne u-, gen- og sam-, og med afledningsendelserne -ning, -hed og -som. Skriv disse på tavlen.</p> <p>Husk at samle op på elevernes arbejde med elevarket.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Stav dig god	Opgaver fra en læringsportal Opgave fra FP9 Retkrivning: Ret en tekst	15 min.
Om opgaven		
<p>I hjælper eleverne med at finde relevante opgaver på diverse portaler og med at danne homogene grupper, såfremt det er en mulighed og et ønske fra elevernes side.</p> <p>Til sidst arbejder eleverne videre sammen to og to med Ret en tekst fra FP9 Retkrivning. Husk at samle op på øvelsen ved at høre deres bud på ord fra bøger og på deres fejlfinding i Ret en tekst.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ud		5 min.
Om opgaven		
<p>Slut dagen af med en samtale om, hvordan dagen er gået. Der reflekteres og samtales om følgende spørgsmål:</p>		

Hvordan har jeg arbejdet i dag?

Evaluer gerne dagen ud fra Kopiark 3 – Model over staveudviklingsfaser.

DAG 2 – Ord med -r

Mål for undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kender reglen om, at udsagnsord i nutid (præsens) ender på -r. • Jeg kan anvende reglen, når jeg staver ord. • Jeg er opmærksom på navneord (substantiver), der ender på afledningen -er. • Jeg kan anvende min viden om afledningen -er, når jeg skal stave ord. • Jeg har generelt lært at være opmærksom på ord, der kan ende på -r.

Tidsplan	
5 min.	Tjek ind
15 min.	Dagens forvekslingsord – nogen/nogle
10 min.	Repetition af morfemer
30 min.	Dagens staveråd – ord med -r
15 min.	Brainbreak – quiz & byt
25 min.	Ord i kontekst – Skærmens lys
15 min.	Stav dig god
5 min.	Tjek ud

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ind		5 min.
Om opgaven		
<p>Når holdet mødes, hilser alle eleverne på hinanden. For at starte dagen på en god måde er det vigtigt, at eleverne føler sig set og hørt. Derfor kan læreren indlede dagen med en runde, hvor eleverne skal færdiggøre en sætning. Hver dag påbegynder læreren en ny sætning.</p> <p>Dagens sætningsindleder: Mine stavevanskeligheder betyder, at ...</p> <p>Herefter præsenteres dagens program.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Dagens forvekslingsord <i>Nogen/nogle</i>	Elevark 2.1 Kopiark 5 – Forvekslingsord	15 min.
Om opgaven		

Formålet med opgaven er, at eleverne skal blive opmærksomme på en hyppigt forekommende forveksling, der i dette tilfælde skyldes manglende viden om ental og flertal.

Skriv ordene **nogen** og **nogle** på tavlen.

Spørg eleverne:

Hvordan udtales ordene? Er der forskel på deres udtale?

Forklar følgende:

Mange bliver i tvivl, når de skal skrive ordene *nogen* og *nogle*, fordi de lyder ens i det talte sprog. Den mest udbredte fejl er, at skrive *nogen* der, hvor det burde være *nogle* – det skyldes, at udtalen af de to ord *nogen* og *nogle* minder mest om stavemåden *nogen*.

Her er reglerne:

- **Nogen** betyder "overhovedet nogen", dvs. "flere end nul" (svarende til det engelske *any*).
- **Nogle** betyder "et par", dvs. flere end én (svarende til det engelske *some*).

Nogen bruges i nægtende sætninger: "Jeg har ikke nogen kager".

Nogen bruges i spørgsmål: "Har du nogen penge?"

Nogen bruges i sætninger med "hvis": "Hvis der er nogen kager tilbage, vil jeg gerne have en".

I de fleste andre tilfælde bruger man **nogle**: "Der er nogle fugle ude i haven", "vi er nogle stykker, der holder en fest", "nogle forfattere udgiver bøger på deres eget forlag".

Lad eleverne arbejde to og to med elevark 2.1 – Forvekslingsord.

Sæt de to forvekslingsord op på væggen eller en opslagstavle, kopiark 5.

Titel	Materialer	Varighed
Repetition <i>Morfemer</i>	Elevark 2.2 - Repetition	15 min.
Om opgaven		
Formålet med opgaven er, at eleverne repeterer, hvad de lærte dagen før, med henblik på bedre at kunne huske det.		
Læreren spørger:		
<ul style="list-style-type: none"> - Hvilke forvekslingsord havde vi i går? Hvad var forskellen på dem? - Hvad lærte I om morfemer? - Hvilken typer morfemer kender I? Nævn nogle forstavelser og afledningsendelser. 		
Lad nu eleverne arbejde, gerne to og to, med elevark 2.2 – Repetition. Der samles kort op på det efterfølgende.		

Titel	Materialer	Varighed
Dagens staveråd <i>Nutidsendelsen –r</i> <i>Afledningen –er</i>	Kopiark 4 – Dagens staveråd Elevark 2.3 – Ord med -r Opgave fra FP9 Retkskrivning: Rigtig form	30 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med dagens staveråd er at genopfriske to kategorier af ord, hvor der kan være problemer med -r.</p> <p>Sæt dagens staveråd, kopiark 4, på planchen.</p> <p>Dagens staveråd:</p> <p>Indsæt ”spise” eller ”spiser”, hvis du er i tvivl, om et udsagnsord (verbum) ender på -r</p> <p>Indsæt ”fodboldspiller”, hvis du er i tvivl om, hvordan man staver til ”lærer”</p> <p>Læreren introducerer nutids -r på følgende måde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skriv ordet <i>ændrer</i> på tavlen. Fortæl eleverne, at det i en tidligere prøve i retkskrivning var det ord, flest elever lavede fejl i, Spørg eleverne: Hvad tror I, at flertallet gjorde forkert? (svar: de manglede det sidste -r). • Spørg eleverne: Hvorfor laver mange den type fejl (svar: fordi man ikke kan høre forskel på udtale med og uden -r, altså mellem <i>ændrer</i> og <i>ændre</i>). • Fortæl eleverne, at vi i skriften gerne vil vise ordets tid (her nutid/præsens), uanset om man kan høre r`et eller ej. Når det i skriften hedder <i>spiser</i>, <i>sover</i> og <i>drikker</i> i nutid (præsens), skal det også hedde <i>ændrer</i>, <i>lærer</i> og <i>diskuterer</i> i nutid (præsens), selv om man i disse ord ikke kan høre forskel på navnemåden (infinitiven) og nutid (præsens). • Fortæl dem, at de skal være opmærksomme på ord, der som <i>ændrer</i>, <i>lærer</i> og <i>diskuterer</i> ender på ”re” i navnemåde (infinitiv) – det er grunden til, at vi ikke kan hører -r. Hvis man er i tvivl, kan man indsætte et udsagnsord (verbum), hvor man kan høre -r`et; fx <i>spiser</i>. <p>Læreren introducerer afledningen –er på følgende måde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Husk eleverne på, at de sidste gang lærte om morfemer, og at afledningsendelser er morfemer, man sætter efter roden. • Fortæl dem, at navneordene (substantiverne) <i>fodboldspiller</i>, <i>danser</i>, <i>maler</i>, <i>lærer</i>, <i>murer</i> og <i>tømrer</i> alle indeholder afledningen -er til sidst, der fortæller, at det er en person. Personen praktiserer den betydning, der ligger i roden, dvs. en <i>danser</i> er en person, der <i>danser</i>, en <i>maler</i> er en person, der <i>maler</i>. • Tal med eleverne om, at det er ret nemt at stave til de tre første, men at <i>lærer</i>, <i>murer</i> og <i>tømrer</i> er sværere, for her kan man ikke høre det sidste -r. • Fortæl eleverne, at det hjælper at tænke på ordene <i>fodboldspiller</i>, <i>danser</i> og <i>maler</i> – når man skal stave til fx <i>lærer</i>, <i>murer</i> og <i>tømrer</i>. <p>Lav eleverne arbejde to og to med opgave 2.3 – Ord med -r.</p> <p>Opsamling: Sætningerne gennemgås. Eleverne skal ved gennemgangen af sætningerne fortælle, hvordan de er kommet frem til deres svar.</p>		

Hvis tiden tillader, uddeles en opgave af typen Rigtig form fra FP9, så eleverne kan træne. De behøver ikke at blive færdige, da de kan fortsætte opgaven lidt senere i *Stav dig god*.

Titel	Materialer	Varighed
Brainbreak <i>Quiz & Byt</i>	Kopiark 11 – Quiz & byt	15 min.
Om opgaven		
Kopiark 11 klippes op, og hver elev får et kort. De går rundt og stiller hinanden spørgsmålene og bytter kort. Derefter finder de en ny makker. Hvis der er få elever på holdet, kan de trække nye kort.		

Titel	Materialer	Varighed
Ord i kontekst <i>Skærmens lys</i>	Elevark 2.4 – Skærmens lys	25 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med opgaverne er at blive opmærksom på, hvordan andre staver ord med de problematiske lydfølger og at anvende den nyerhvervede viden om r-problemer, når eleven selv skal stave ord, der ender på -rer. Det handler med andre ord om at sikre overførsel af viden og færdigheder fra den formelle undervisning til anvendelse i autentiske kontekster.</p> <p>Eleverne skal først læse teksten "Skærmens lys" og strege ord under, der ender på et nutids-r, man ikke kan høre. Dernæst skal de selv skrive en kort informerende tekst i nutid, hvor de skal bruge udvalgte ord. Genreangivelsen er ment som en hjælp – det er ikke genren, de skal bedømmes på, men deres færdigheder i at skelne mellem navnemåde og nutid.</p> <p>Husk at samle op på øvelsen ved at høre, hvilke ord de har streget under i teksten, og hvordan deres egne tekster er blevet.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Stav dig god	Opgaver fra en danskportal Opgave fra FP9 Retsskrivning: Rigtig form	15 min.
Om opgaven		
Læreren hjælper eleverne med at finde relevante opgaver på diverse portaler og med at danne homogene grupper, såfremt det er en mulighed og et ønske fra elevernes side. Eleverne kan også arbejde videre med opgaver fra FP9 Retsskrivning – Rigtig form.		

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ud		5 min.
Om opgaven		
<p>Slut dagen af med en samtale om, hvordan dagen er gået. Der reflekteres og samtales om følgende spørgsmål: Hvad har været svært? Hvad har været let? (Inddrag her de opstillede mål for dagen.)</p> <p>Evaluer gerne dagen ud fra Kopiark 3 – Model over staveudviklingsfaser.</p>		

DAG 3 – Fremmedord

Mål for undervisningen

- Jeg er opmærksom på ord af fremmed oprindelse.
- Jeg kender til hyppige fremmedords forstavelser og afledningsendelser.
- Jeg kan anvende min viden om fremmedord, når jeg skal stave ord.

Tidsplan

5 min.	Tjek ind
15 min.	Dagens forvekslingsord – ligge/lægge
10 min.	Intro til stavning
30 min.	Dagens staveråd - fremmedord
15 min.	Brainbreak – hentediklat
25 min.	Ord i kontekst – Hawaii
15 min.	Stav dig god
5 min.	Tjek ud

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ind		5 min.

Om opgaven

Når holdet mødes, hilser alle eleverne på hinanden. For at starte dagen godt er det vigtigt, at eleverne føler sig set og hørt. Derfor kan læreren indlede dagen med en runde, hvor eleverne skal færdiggøre en sætning. Hver dag påbegynder læreren en ny sætning.

Dagens sætningsindleder: **Jeg mener, dette stavekursus er**

Herefter præsenteres dagens program.

Titel	Materialer	Varighed
Dagens forvekslingsord <i>Ligge/lægge</i>	Elevark 3.1 – Forvekslingsord Kopiark 5 – Forvekslingsord	15 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med opgaven er, at eleverne skal blive opmærksomme på en hyppigt forekommende forveksling, der i dette tilfælde skyldes manglende viden om ordenes forskellige betydning.</p> <p>Skriv ordene ligge og lægge på tavlen.</p> <p>Spørg eleverne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad er forskellen på de to ord? • Kan I danne en sætning med hvert ord? <p>Forklar følgende:</p> <p>Ligge</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betydning: Ligge betyder at befinde sig i en stilling. Det er en tilstand. • Udtale: Anden lyd i ordet burde være en e-lyd. • Bøjning: ligge – jeg ligger – jeg lå – ligget – liggende. • Husk at skrive i som i stilling og tilstand. <p>Lægge</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betydning: Lægge betyder at anbringe noget på et eller andet. Det er en bevægelse. • Udtale: Anden lyd i ordet burde være en æ-lyd. • Bøjning: lægge – jeg lægger – jeg lagde – lagt – læggende. • Husk at skrive æ som i bevægelse. <p>Lad eleverne arbejde to og to med elevark 3.1 – Forvekslingsord.</p> <p>Til sidst sættes de to forvekslingsord op på væggen eller en opslagstavle, kopiark 5.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Repetition <i>Ord med -r</i> <i>Morfemer</i>	Elevark 3.2 – Repetition	10 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med opgaven er, at eleverne repeterer, hvad de lærte dagen før, med henblik på bedre at kunne huske det.</p> <p>Læreren spørger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke forvekslingsord havde vi i går? Hvad var forskellen på dem? • Hvad lærte I om ord med -r? Hvad skal I særligt være opmærksomme på? 		

- Hvilken typer morfemer kender I? Nævn nogle forstavelser og afledningsendelser.
- Lad nu eleverne arbejde, gerne to og to, med elevark 3.2 – Repetition. Der samles kort op på det efterfølgende.

Titel	Materialer	Varighed
Dagens staveråd <i>Fremmedord</i>	Kopiark 4 – Dagens staveråd Elevark 3.3 – Fremmedord Opgave fra FP9 Retsskrivning: Første del (tekst- og indsætningsdiktat)	30 min.

Om opgaven

Formålet med dagens staveråd er at få en bedre forståelse for fremmedordenes særprægede stavemåder. Eleverne skal lære, at fremmedord har bestemte afledningsendelser og forstavelser. Dette redskab koncentrerer sig om afledningsendelserne *-tion/-sion*, *-ment* og *-ance/-ence*.

Sæt dagens staveråd på planchen (kopiark 4).

Dagens staveråd:

1. Husk, at der på dansk er flere ord med *-tion* end *-sion*, husk dog *diskussion*, *refleksion*, *konklusion*.
2. Husk, at den danske udtale "mænt" i fx *eksperiment* og den franske udtale "mang" i fx *kompliment* begge skrives *-ment* på dansk.
3. Husk, at den danske udtale "angse" kan skrives med *-ence* eller *-ance*. Slå ordet op, hvis du er i tvivl.

Læreren introducerer fremmedord ved at fortælle, at vi har en lang række låneord fra latin og andre sprog. Ofte skriver og udtaler vi dem, som man gør på fremmedsproget, men nogle gange har vi fordansket udtalen og retskrivningen, så ordene bliver mere lydnære, fx ordet *ressource*, som nu også må skrives *resurse*.

Om *-tion/-sion*-ord:

- Skriv følgende ord på tavlen: *Kommunikere / kommunikation – diskutere / diskussion*, og fortæl at "sion" er en afledningsendelse, der hyppigt bruges på fremmedord. Her bruges endelsen til at danne et navneord/substantiv ud fra et udsagnsord/verbum, ligesom *kør/kørsel*.
- Få eleverne til at finde på flere "sion"-ord.

Lad derefter eleverne to og to løse 1. del af elevark 3.3 – Fremmedord.

Om *-ment*-ord:

- Skriv nu ordene *eksperiment* og *kompliment* på tavlen. Spørg eleverne, hvordan de udtaler ordene. Tal om den latinske/franske udtale "mang" og den mere danske "mænt".

Lad nu eleverne løse 2. del af elevark 3.3 – Fremmedord.

Dikter her følgende sætninger:

1. Byen blev ødelagt af det **bombardement**.
2. På byens torv er der et **monument** for krigens ofre.
3. Osten var blot et **supplement** til det store kolde bord.

4. Artiklen bygger på et godt **ræsonnement**.
 5. Han vidste ikke, hvor mange der sad i det **parlament**.

Om "angse"—ord:

- Skriv ordene *romance* og *reference* på tavlen. Tal om endelsen, der lyder ens, men skrives forskelligt, og hvor man ofte er nødt til at slå ordet op.

Lad eleverne derefter skrive to sætninger med "angse"-ord, 3. del af elevark 3.3.

Hvis tiden tillader, uddeles en FP9 Retsskrivningsprøve – første del, og der dikteres langsomt og tales undervejs om ordene, især fremmedord noteres på tavlen. Senere kan eleverne fortsætte opgaven i *Stav dig god*.

Titel	Materialer	Varighed
Brainbreak <i>Hentediktat</i>	Kopiark 12 – Hentediktat	15 min.
Om opgaven		
<p>18 ord fordeles i klassens hjørner, dvs. klip kopiarket op i tre dele og hæng dem op.</p> <p>Eleverne vælger et hjørne at løbe hen til, læser et eller flere ord og prøver at huske dem. Så løber de tilbage til deres pladser og skriver ordet/ordene ned. Eleverne skal hente og skrive 12 ord.</p> <p>Derefter gennemgås ordene i fællesskab, og eleverne tjekker, om de har skrevet alle ord rigtigt. Til sidst taler gruppen sammen om ordenes betydning. Her lægges der især vægt på den fremmede aflednings-endelse i nogle af ordene.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Ord i kontekst <i>Hawaii</i>	Elevark 3.4 – Hawaii	25 min.
Om opgaven		
<p>Her skal der arbejdes med fremmedord i kontekst. Først samtales der igen om dagens staveregler.</p> <p>Derefter læser eleverne to og to teksten Hawaii højt for hinanden. De understregede ord omdannes til navneord (substantiver) og skrives. Huske at støtte eleverne i denne ret svære opgave.</p> <p>Til sidst skriver eleverne en tekst om Danmark, hvor fem bestemte navneord (substantiver) indgår.</p> <p>Husk at samle op på elevernes arbejde.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Stav dig god	Opgaver fra en danskportal Opgave fra FP9 Retsskrivning:	15 min.

	Første del	
Om opgaven		
<p>Læreren hjælper eleverne med at finde relevante opgaver på diverse danskportaler om fremmedord og med at danne homogene grupper, såfremt det er en mulighed og et ønske fra elevernes side.</p> <p>Læreren dikterer en del af opgavetyperen "tekstdiktat" eller "indsætningsdiktat" fra FP9 Retsskrivning.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ud		5 min.
Om opgaven		
<p>Slut dagen af med en samtale om, hvordan dagen er gået. Der reflekteres og samtales om følgende spørgsmål: Hvad vidste jeg i forvejen, og hvad nyt har jeg lært? (Inddrag her de opstillede mål for dagen)</p> <p>Evaluer gerne dagen ud fra Kopiark 3 – Model over staveudviklingsfaser.</p>		

DAG 4 – Et eller to ord

Mål for undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kender reglerne for hhv. sammenskrivning og særskrivning af ord. • Jeg kan anvende reglerne, når jeg skal beslutte, om ord skal sammenskrives eller særskrives. • Jeg ved, at jeg skal være opmærksom på, at mange danske ord sammenskrives.

Tidsplan	
5 min.	Tjek ind
15 min.	Dagens forvekslingsord – synes/syntes
10 min.	Repetition – fremmedord og ord med -r
30 min.	Dagens staveråd – et eller to ord
15 min.	Brainbreak – Gå udenfor
25 min.	Ord i kontekst – Plastik
15 min.	Stav dig god
5 min.	Tjek ud

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ind		5 min.
Om opgaven		
<p>Når holdet mødes, hilser alle eleverne på hinanden. For at starte dagen på en god måde er det vigtigt, at eleverne føler sig set og hørt. Derfor kan læreren indlede dagen med en runde, hvor eleverne skal færdiggøre en sætning. Hver dag påbegynder læreren en ny sætning.</p> <p>Dagens sætningsindleder: Jeg forventer at ...</p> <p>Herefter præsenteres dagens program.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Forvekslingsord <i>Synes/syntes</i>	Elevark 4.1 – Forvekslingsord Kopiark 5 – Forvekslingsord	15 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med opgaven er, at eleverne skal blive opmærksomme på en hyppigt forekommende forveksling, der i dette tilfælde skyldes manglende viden om nutid (præsens) og datid (præteritum).</p> <p>Skriv ordene synes og syntes på tavlen. Spørg eleverne:</p>		

- Hvordan udtales ordene? Er der forskel på deres udtale?

Forklar følgende:

Mange bliver i tvivl, når de skal skrive ordene *synes* og *syntes*, fordi de i manges udtale lyder ens.

Her er reglerne:

- **Synes** er nutid (præsens) ligesom *tænker*, *spiser* og *læser*.
- **Syntes** er datid (præteritum) ligesom *tænkte*, *spiste* og *læste*. *Syntes* har ligesom de tre andre ord et -t i bøjningsendelse. Hvis man kommer i tvivl, kan man prøve at udskifte *synes/syntes* med *tænker/tænkte*.

Lad eleverne arbejde to og to med elevark 4.1 – Forvekslingsord.

Til sidst sættes de to forvekslingsord op på væggen eller en opslagstavle, kopiark 5.

Titel	Materialer	Varighed
Repetition <i>Fremmedord</i> <i>Ord med -r</i>	Elevark 4.2 – Repetition	10 min.
Om opgaven		
Formålet med opgaven er, at eleverne repeterer, hvad de lærte dagen før, med henblik på bedre at kunne huske det.		
Læreren spørger:		
<ul style="list-style-type: none"> • Hvilke forvekslingsord havde vi i går? Hvad var forskellen på dem? • Hvad lærte I om fremmedord? Kan I huske nogle fremmedartede endelser? • Hvad lærte I om ord med -r? Hvad skal I særligt være opmærksomme på? 		
Lad nu eleverne arbejde, gerne to og to, med elevark 4.2 – Repetition.		

Titel	Materialer	Varighed
Dagens staveråd <i>Et eller to ord</i>	Kopiark 4 – Dagens staveråd Elevark 4.3 – Et eller to ord Kopiark 8 – Liste over ord, der er i et eller to ord Opgave fra FP9 Retsskrivning: Et eller to ord.	30 min.
Om opgaven		
Formålet med dagens staveråd er at genopfriske reglerne for sammenskrivning og særskrivning.		

Sæt dagens staveråd på planchen (kopiark 4).

Dagens staveråd: **Husk, at ord, der har ét hovedtryk og én bøjning, og som er én ting, skrives i ét ord.**

Læreren introducerer reglerne for ét og to ord på følgende måde:

- Skriv ordet *ugeskema* på tavlen. Spørg eleverne: Ved I, hvorfor ordet *ugeskema* skrives i ét ord? (svar: Fordi et ugeskema er én ting, fordi kun kernen skema bøjes i bestemthed, køn og tal (gælder kun navneord (substantiver) og tillægsord (adjektiver)), og fordi der kun er et hovedtryk i ordet).
- Tegn et ugeskema på tavlen, og tal med eleverne om, at det er én ting.
- Bøj sammen med eleverne ordet *ugeskema* i bestemt form (ugeskemaet) og flertal (ugeskemaer), så de kan se, at det kun er det sidste led, der bøjes.
- Sig ordet *ugeskema* tydeligt, så de kan høre, at der kun er ét hovedtryk (på første stavelse).
- Spørg eleverne: Hvorfor laver mange fejl i forhold til at skrive i et eller to ord (svar: Fordi mange ikke kender reglerne for sammen- og særskrivning, og fordi der er en afsmittende effekt fra engelsk, hvor man særskrives meget mere).
- Fortæl eleverne, at sammensatte ord kan bestå af ord fra forskellige ordklasse. Fx består *vandresko* af et udsagnsord (verbum) og et navneord (substantiv), *mørkegrå* består af to tillægsord (adjektiver) og *nedtrykt* består af et forholdsord (præposition) og et udsagnsord (verbum).
- Fortæl eleverne, at de fleste laver fejl ved at særskrive ord, der burde sammenskrives, men at der er nogle vigtige undtagelser som fx *i dag, i går, i morgen, i alt, i gang*.
- Repetér bindebogstaverne –s- og –e- fra dag 1 om morfemer ved at gennemgå ordene *aftensmad* og *børnehave*.

Lav eleverne arbejde to og to med elevark 4.3 – Et eller to ord.

Til del 2 dikterer læreren nedstående sætninger og beder eleverne om at skrive det understregede ord/ de understregede ord:

1. Flere partier så frem til den kommende **regeringsrokade**.
2. De besluttede at **forudbestille** billetter til aftenens forestilling.
3. Børnene så en film i biografen og **i mellemtiden** drak forældrene en kop kaffe ude i solen.
4. Der er evig konkurrence i **luftfartsbranchen**.
5. De andre havde spist kage, og han håbede, at der stadig var et stykke **tilovers**.

Opsamling: Staveforslagene gennemgås. Eleverne skal ved gennemgangen fortælle, hvordan de er kommet frem til deres svar.

Hvis tiden tillader, uddeles en opgave af typen Et eller flere ord fra FP9, så eleverne kan træne. De behøver ikke at blive færdige, da de kan fortsætte opgaven lidt senere i *Stav dig god*.

Titel	Materialer	Varighed
Brainbreak <i>Gå udenfor</i>	Kopiark 13 – Gå udenfor	15 min.
Om opgaven		
<p>Eleverne skal finde en makker og sammen gå ud i skolegården og finde genstande, de kan tage billeder af. Genstandene skal kunne beskrives med et sammensat ord, som de skriver på kopiarket. Det kunne eksempelvis være et vejskilt, en hoveddør, en legeplads, et cykelstativ eller lignende. Bagefter ser I i fællesskab på deres billeder og de tilhørende ord.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Ord i kontekst <i>Plastik</i>	Elevark 4.4 – Plastik	25 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med opgaverne er at blive opmærksom på, hvordan andre staver ord, hvor man kan være i tvivl om sammenskrivning eller ej. Det handler om at anvende den nyerhvervede viden om hhv. sammenskrivning og særskrivning af ord, når eleven selv skal stave. Det handler med andre ord om at sikre overførsel af viden og færdigheder fra den formelle undervisning til anvendelse i autentiske kontekster.</p> <p>Hvis eleverne arbejder med computer, er det godt at introducere dem til sproget.dk, som anbefalet i den sidste opgave.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Stav dig god	Opgaver fra en danskportal Opgave fra FP9 Retsskrivning: Et eller flere ord	15 min.
Om opgaven		
<p>Læreren hjælper eleverne med at finde relevante opgaver på diverse danskportaler om sær- og sammenskrivninger og med at danne homogene grupper, såfremt det er en mulighed og et ønske fra elevernes side.</p> <p>Hvis tiden tillader, arbejder eleverne videre med opgavetyperne Et eller flere ord fra FP9 Retsskrivning.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ud		5 min.
Om opgaven		
<p>Slut dagen af med en samtale om, hvordan dagen er gået. Der reflekteres og samtales om følgende spørgsmål: Hvilke staveregler har jeg nu lært? Hvad betyder de? (Inddrag her de opstillede mål for dagen)</p> <p>Evaluer gerne dagen ud fra Kopiark 3 – Model over stoveudviklingsfaser.</p>		

DAG 5 – Tegnsætning

Mål for undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kender de vigtigste kommaregler. • Jeg kan anvende min viden om komma, når jeg skal skrive en tekst.

Tidsplan	
5 min.	Tjek ind
15 min.	Dagens forvekslingsord – vist/vidst
10 min.	Repetition
30 min.	Dagens staveråd – punktum og komma
15 min.	Brainbreak – grammatisk opmærksomhed
25 min.	Ord i kontekst – Det grove sprog
15 min.	Stav dig god
5 min.	Tjek ud

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ind		5 min.
Om opgaven		
<p>Når holdet mødes, hilser alle eleverne på hinanden. For at starte dagen godt er det vigtigt, at eleverne føler sig set og hørt. Derfor kan læreren indlede dagen med en runde, hvor eleverne skal færdiggøre en sætning. Hver dag påbegynder læreren en ny sætning.</p> <p>Dagens sætningsindleder: Jeg håber den sidste dag, at</p> <p>Herefter præsenteres dagens program.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Dagens forvekslingsord <i>Vist/vidst</i>	Elevark 5.1 – Forvekslingsord Kopiark 5 – Forvekslingsord	15 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med opgaven er, at eleverne skal blive opmærksomme på en hyppigt forekommende forveksling, der i dette tilfælde skyldes manglende viden om ordklasser.</p> <p>Skriv ordene vist og vidst på tavlen.</p> <p>Spørg eleverne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan lyder de to ord? • Hvad er forskellen på de to ord? • Kan I danne en sætning med hvert ord? <p>Forklar følgende:</p> <p>Vist</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ordklasse: Ordet kan være et biord (adverbium) eller kort tillægsform af udsagnsordet (verbet) at vise. • Udtale: Biord "vesd" – kort tillægsform "visd". • Husk, hvis det udtales med et i, skrives det uden d. <p>Vidst</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ordklasse: Ordet er altid et udsagnsord (verbum) i kort tillægsform af at vide. • Udtale: "vesd" som i biordet vist, derfor ofte en forveksling. • Bøjning: vide – jeg ved – jeg vidste – jeg har vidst – vidende. • Husk at skrive d i ordet, hvis det kommer af at vide, ellers IKKE. <p>Lad eleverne arbejde to og to med elevark 5.1 – Forvekslingsord.</p> <p>Og til sidst sættes de to forvekslingsord op på væggen eller på en opslagstavle, kopiark 5.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Repetition <i>Et eller to ord</i> <i>Fremmedord</i>	Elevark 5.2 – Repetition	10 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med opgaven er, at eleverne repeterer, hvad de lærte dagene før, med henblik på bedre at kunne huske det.</p> <p>Læreren spørger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke forvekslingsord havde vi i går? Hvad var forskellen på dem? • Hvad lærte I om et eller to ord? Hvad skal I særligt være opmærksomme på? • Hvilke afledningsendelser på fremmedord arbejdede vi med? Nævn nogle ord, der indeholder de nævnte afledningsendelser. <p>Lad nu eleverne arbejde, gerne to og to, med elevark 5.2 – Repetition. Der samles kort op på det efterfølgende.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Dagens staveråd <i>Tegnsætning</i>	Kopiark 4 – Dagens staveråd Elevark 5.3 – Tegnsætning Kopiark 9 – Husk kommaer	30 min.
Om opgaven		
<p>Formålet med dagens staveråd er at genopfriske de vigtigste kommaregler.</p> <p>Sæt dagens staveråd på planchen (kopiark 4).</p> <p>Dagens staveråd: Husk, at kommaets vigtigste funktion er at adskille sætninger.</p> <p>Læreren repeterer de vigtigste kommaregler på følgende måde:</p> <p>Opremsningskomma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortæl eleverne, at vi i opremsninger kan sætte komma i stedet for hele tiden at skrive <i>og</i>. • Skriv følgende sætning på tavlen: "Ida købte lys servietter blomster og en flaske vin". Spørg eleverne, hvor der skal være komma (efter <i>lys</i>, <i>servietter</i> og <i>blomster</i>). Husk eleverne på, at der ikke skal komma foran <i>og</i>. <p>Komma mellem sætninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortæl eleverne, at I koncentrerer jer om det, vi kalder <i>startkomma</i>. • Kig igen på sætningen: "Peter måtte gå hjem fra skole fordi han havde det dårligt". Find sammen med eleverne de to gange neksus (en samlebetegnelse for subjekt og verbal) ved at sætte x og o. Spørg eleverne: Nu har vi fundet ud af, at der er to sætninger; hvor skal kommaet mellem dem så stå? (efter <i>skole</i>). • Fortæl eleverne, at der en enkelt undtagelse fra reglen om, at der skal kunne sætte x og o, før der er 		

tale om en sætning. Undtagelsen er udsagnsord i bydeform; fx "kør". En sætning med bydeform kunne være: "spis det hele, hvis du er sulten".

- Hæng kopiarket med kommaord op (kopiark 9) og tal med eleverne om det.

Komma ved indskudte sætninger:

Skriv følgende på tavlen: "I den butik der ligger henne på hjørnet kan man købe ind til kl. 22 om aftenen". Find sammen med eleverne de to gange neksus (subjekt og verbal) ved at sætte x og o. Vis nu eleverne, at der skal være komma rundt om den indskudte sætning "der ligger henne på hjørnet", fordi den er skudt ind i sætningen "i den butik kan man købe ind til kl. 22 om aftenen". Fortæl eleverne, at de skal se efter ordene *der* og *som*. Hvis der kommer en sætning bagefter, skal der være komma.

Kommaven:

- Fortæl eleverne, at det aldrig er forkert at sætte komma foran *men* – det kan man altså roligt gøre.

Kommafælder:

- Fortæl eleverne, at der tit skal komma foran *at* – MEN KUN, HVIS DER KOMMER EN SÆTNING BAGEFTER.
- Skriv følgende på tavlen: "Jeg kan ikke forstå, at der ikke kommer flere til festen" og "det er sjovt at være sammen med vennerne nede i klubben". Tal med eleverne om, hvorfor der skal være komma i det første tilfælde og ikke komma i det sidste.
- Fortæl eleverne, at der tit skal komma foran *og* – MEN KUN, HVIS DER KOMMER EN SÆTNING BAGEFTER.
- Skriv følgende på tavlen: "Først køber jeg ind, og bagefter henter jeg dig" og "Jeg kommer og henter mine ting lidt senere". Tal med eleverne om, hvorfor der skal være komma i det første tilfælde og ikke i det sidste.

Lad eleverne arbejde to og to med elevark 5.3.

Opsamling: Elevernes kommaforslag gennemgås. Eleverne skal ved gennemgangen fortælle, hvorfor de har sat kommaerne, som de har.

Titel	Materialer	Varighed
Brainbreak <i>Odd one out</i>	Kopiark 14: Odd one out	15 min.
Om opgaven		
<p>Kopiarket klippes op i fem små skemaer (der er opgaver til fem elever) og hver elev får udleveret et skema med tre rækker.</p> <p>Forklar øvelsen således:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. I hver linje (række) er der et ord, som adskiller sig grammatisk fra de andre. Sæt kryds ved det ord. Hvis man er i tvivl, får man hjælp af læreren. 2. Når I er færdige, rejser I jer og finder en makker, der også er færdig. Læs de fire ord op og spørg makkeren om, hvilket ord der adskiller sig. Derefter bytter I skema som i Quiz & Byt. <p>Der samles kort op på øvelsen.</p>		

(Denne øvelse kan laves flere gange med ord, som man selv finder på.)

Titel	Materialer	Varighed
Ord i kontekst <i>Det grove sprog</i>	Elevark 5.4 – Det grove sprog Opgave fra FP9 Retsskrivning: Komma (er i elevark)	25 min.
Om opgaven		
<p>Elevark 5.4 – Det grove sprog uddeles. Lad eleverne to og to læse teksten i 1. del og tal om, hvorfor kommaet er sat på det pågældende sted i teksten.</p> <p>Lad derefter eleverne løse del 2, hvor de selv skal sætte komma. Alle opgaverne er fra FP9-prøver, fra før den blev digital. Lad evt. også eleverne løse et par digitale opgaver.</p> <p>Hvis tiden tillader, nærlæs Det grove sprog og find navneord (substantiver), udsagnsord (verber) og tillægsord (adjektiver) i teksten – og bøj dem i tal, bestemthed, tid eller grad.</p> <p>Og som en opsamlende øvelse: Tal ud fra teksten Det grove sprog om morfemer, ord med –r, fremmedord og om sær- og sammenskrivninger.</p> <p>Derudover er det en god idé at lade eleverne skrive en tekst selv, hvor de skal koncentrere sig om kommasætningen. Opgaven kunne være en genfortælling af enten en bog eller en film.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Stav dig god <i>Staveprøve</i>	Kopiark 2 - Staveprøve	15 min.
Om opgaven		
<p>Læreren dikterer samme staveprøve, som blev taget, før læringsforløbet begyndte. Dikter langsomt og tydeligt, dog uden at hjælpe eleverne.</p> <p>Ret derefter prøven sammen med eleven, og tal om elevens staveudfordringer. Hvis der er fremgang siden sidste prøve, italesæt det klart og tydeligt, så eleven får oplevelsen af fremgang – og forhåbentligt troen på at kunne blive bedre.</p>		

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ud		5 min.
Om opgaven		
<p>Slut dagen af med en samtale om, hvordan dagen er gået. Der reflekteres og samtales om følgende spørgsmål: Hvad har jeg lært? Hvad er jeg blevet bedre til? Tal om, hvordan eleven bedst kan huske forløbets indhold – og om hvordan den nye viden bedst holdes ved lige.</p> <p>Evaluer i fællesskab læringsforløbet ud fra kopiark 3 – Model over staveudviklingsfaser. Lad eleven sætte ring om, hvad han/hun mener nu at kunne.</p> <p>En opfølgning på selve stavekurset i klassen vil være, at eleven arbejder med det lærte i egne tekster for at sikre det kontekstuelle aspekt.</p>		

DAG X – Emne/tema

Mål for undervisningen

Tidsplan	
5 min.	Tjek ind
15 min.	Dagens forvekslingsord
10 min.	Repetition
30 min.	Dagens staveråd
15 min.	Brainbreak
25 min.	Ord i kontekst
15 min.	Stav dig god
5 min.	Tjek ud

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ind		5 min.
Om opgaven		

Titel	Materialer	Varighed
Forvekslingsord		15 min.
Om opgaven		

Titel	Materialer	Varighed
Repetition		10 min.
Om opgaven		

Titel	Materialer	Varighed
Dagens staveråd		30 min.
Om opgaven		

Titel	Materialer	Varighed
Brainbreak		15 min.
Om opgaven		

Titel	Materialer	Varighed
Ord i kontekst		25 min.
Om opgaven		

Titel	Materialer	Varighed
Stav dig god		15 min.
Om opgaven		

Titel	Materialer	Varighed
Tjek ud		5 min.

Om opgaven		